

Saskia Olde Wolbers: still uit Pareidolia, 2011

Bizarre werkelijkheid als sprookjesachtige fictie

Saskia Olde Wolbers: Pareidolia. 7/11-19 mei. Galerie Diana Stigter, Elandsstraat 90, Amsterdam. Wo 11/11-18u, za 13-18u.

Midden jaren negentig van de vorige eeuw werden Documenta's en biënnales gedomineerd door conceptuele videokunst. Rafelig waren die werken, vaak zonder kop of staart, en met veel aandacht voor de techniek van het medium. En toen was daar ineens het werk van de in Breda geboren, maar in Londen wonende Saskia Olde Wolbers (1971). Olde Wolbers' video-installaties sprongen in het oog met hun super esthetische, kleurige beelden van vreemdsoortige landschappen waarlangs een camera tergend traag beweegt. Olde Wolbers' videofilms fascineerden om een heleboel redenen. Keek je naar een dagdroom, naar delen van de werkelijkheid? Luisterde je naar een obscuur krantenbericht of naar een borgesiaans verdichtsel? Was het een authentieke maquette waarmee de kunstenaar je zinnen begoochelde of een perfect gedigitaliseerde illusie? In een van de weinige interviews met

Olde Wolbers, te vinden in het vorig jaar verschenen boek *Zo werken wij* van kunstcriticus Sacha Bronwasser, licht de kunstenaar een tipje van de sluier op. Geen enkel beeld is gemanipuleerd. De inspiratie voor haar verhalen haalt ze uit de realiteit. „Het moeilijkste”, zegt Olde Wolbers, „is juist om de heel bizarre kanten van de realiteit in fictie uit te drukken.” Dat ze een meester is in dat laatste, bewijst ze in haar recente werk *Pareidolia*, een 13 minuten durende film, die het wonderlijke leven van de bijna vergeten Duitse filosoof, Zen-boogschutter en nazi Eugen Herrigel verhaspelt. Aan het woord is een tolk, die de gesprekken zou hebben vertaald tussen Herrigel en zijn Japanse leermeester in de Zen-boogkunst. Maar of die tolk echt heeft bestaan? Terwijl de vertelling zich ontrolt, glijden op het scherm exotische bloemen voorbij met wulpse kelken waar vocht uitdruppelt. Een vogel laaft zich eraan. Arena's doemen op, je zoomt in en uit, totdat al het besef van waar je bent verloren gaat. Net als in de romans van Haruki Murakami kan in *Pareidolia* een vogel ook een mens zijn, kan een verhaal tientallen dubbele bodems en valkuilen bevatten. Alles lijkt schijn in *Pareidolia* – en toch geloof je erin. **Lucette ter Borg**

Uta Eisenreich, 'I can't hear what you've said', 2012

Aanstekelijke semiotiek

Uta Eisenreich: Time after Sometimes. 7/11-19 mei bij Ellen de Bruijne Projects, Rozengracht 207a Amsterdam. Di 11/11-18u. Za 13-18u. Eerste zondag van de maand 14-17u.

De foto's en video's van Uta Eisenreich lijken op het eerste gezicht wel raadselkundig voor gevorderden. Sterker nog: wie Ellen de Bruijne Projects binnen loopt, kost het aanvankelijk de nodige moeite om te beseffen dat Eisenreichs werk over taal, beeld en interpretatie gaat. Aan de wand hangen vooral inktjetprints met daarop de meest merkwaardige collages: een ei met een worm eraan (en dat twee keer, waarbij de worm net anders ligt) of een stilleven met een lucifersdoosje, een ei, een stuk chocoladetaart en een metronoom. Het lijkt nergens op te slaan, maar desondanks gaat er een vreemde esthetische bevrediging van uit. Des te opmerkelijker dus, dat er wel een 'systeem' achter deze collages zit. Sinds enkele jaren werkt Eisenreich aan een eigen taal, die niet is opgebouwd uit letters, maar uit tekens – Eisenreich zegt zich mede op het idee van hiërogliefen te baseren. Daarbij staat elk onderdeel van haar collages voor een klank of een woord. Eisenreichs 'taalsysteem' is namelijk vooral gebaseerd op associaties die behoorlijk subjectief zijn, maar ook weer niet helemaal. Zo betekent een lucifersdoosje met een losse lucifer erop 'ts' – het geluid van een lucifer als je 'm aansteekt. Een ei is 'i' (ik), maar soms ook 'ei' (als 'ei'). Een steen poesje staat voor 'aaahhhh' (klank van vertederd) en een worm voor 'ieuw!' (kreet van afschu). Die combinatie van dubbelzinnigheid en dagelijkse realiteit maakt Eisenreichs systeem humoristisch – als toeschouwer besef je dat het onzin is, maar toch werd ik verleid de klank en betekenis van een leuke voetbal, een scheerkwast, een theelepeltje en een stuk knäckebröd te interpreteren. Wat Eisenreichs systeem nog beter maakt is dat haar collages er zo prettig uitzien: hoe subjectief haar 'taal' ook moge zijn, doordat ze een overtuigend esthetisch verband weet te suggereren, wint haar systeem ook inhoudelijk aan kracht. Tegelijk legt ze je op een speelse manier allerlei dilemma's voor: in hoeverre esthetiek betekenis heeft bijvoorbeeld. Maar je kunt evengoed al 'tss', 'auw' en 'ie-ie-ie' mompelen door de galerie struinen. Nooit gedacht dat semiotiek zo aanstekelijk kon zijn. **Hans den Hartog Jager**

Scheppen Tekst Saskia van Loenen Foto Mark Kohn

Ik schrijf gemiddeld één boek per jaar. Als ik na de denkfase eenmaal begonnen ben met schrijven, verlopen de dagen doordeweeks min of meer identiek. Ik sta op tijd op en zit om half tien achter mijn pc. Dan moet ik van mezelf minimaal vijfhonderd en maximaal duizend woorden schrijven; óók als ik lekker op dreef ben. Ik moet tussendoor afstand nemen. Ik kan wel eindelijk door gaan zitten tikken, maar dan wordt het geratel en kan ik daarna de helft weer schrappen. Soms staat de tekst voor die dag er al binnen twee uur, maar soms kost het me ook een hele dag. Het grappige is dat hoe moeizamer het gaat, hoe beter vaak het resultaat. Er zijn dagen dat ik met moeite die vijfhonderd woorden haal, dat ik mezelf echt moet dwingen iets op papier te zetten, zin voor zin; en dan blijken dat later vaak toch de beste stukken te zijn.

Gemiddeld schrijf ik twee tot vier uur achter elkaar. Dan ga ik lunchen; gewoon thuis. Ik ben een ochtendmens en kan mij 's middags niet meer concentreren op schrijven. Dus dan ben ik bezig met research. Het controleren van dingen – klopt het wat ik had bedacht? Veel via internet, maar ik ga ook wel eens ergens heen om de locatie goed in beeld te krijgen. Ik vind het belangrijk dat alles precies klopt zoals het in werkelijkheid is, plus dat ik de juiste sfeer neerzet. Mijn laatste boek *Koorts* speelt zich af op Ibiza, waar ik een tweede huis heb. Daar kon ik dus heel makkelijk alles tot in detail controleren. Wie het leest weet precies waar het leuk is en waar je maar beter weg kunt blijven. Want er is een donkere kant daar, die ik uiteraard goed kon gebruiken bij het schrijven. Ibiza is een eiland van uiter-

Hoe ziet de werkplek eruit van mensen die scheppen? Wat hebben ze nodig om tot hun creaties te komen? Aflevering vijf: thrillerschrijver Saskia Noort (1967).

sten: van jarenzeventighippies tot jetset en criminelen. Ik vind het leuk af en toe even in een andere wereld te stappen en op Ibiza kan dat binnen tien minuten. 's Avonds doe ik nooit wat. Ik ga op tijd naar bed, ik kan niet tegen te weinig slaap. Als ik vol aan het schrijven ben ga ik elke maand een week naar Ibiza. Mijn productie ligt daar stukken hoger: ik schrijf in één week waar ik hier drie maanden over doe. Ik word daar niet afgeleid en omdat ik niet vastzit aan het ritme van de kinderen gooi ik mijn dag om: ik ga 's middags slapen, waardoor ik 's avonds wél kan werken. Met name als het einde van het boek nadert móét ik daar heen, ik moet me dan echt afzonderen om door te kunnen beuken. Hier in Amsterdam gaat dat niet. Als ik tijdens het schrijven vast kom te zitten ga ik vaak even in een boek lezen. Even opzoeken hoe anderen dat doen, een achtervolgingsscène goed neerzetten bijvoorbeeld. Niet om het te kopiëren maar ter inspiratie – even weer dat juiste gevoel erbij krijgen.

Deze werkkamer is heerlijk; een fantastisch uitzicht op de gracht. In de boekkast mijn boeken in alle vertalingen, maar ook John Irving, Stephen King, A.F.Th. van der Heijden. Verhalende schrijvers, inderdaad. Zo schrijf ik zelf ook. Ik vind: als je schrijft, moet je verhalen vertellen; er moet wel iets gebeuren. In mijn boeken komt veel nariigheid voor; wreedheden, geweld, dood. Van jongs af aan ben ik daar al door gefascineerd. Op de lagere school moesten we een kerstkaart maken en achter het kindje Jezus had ik grafzerken geplakt – vraag me niet waarom. In die tijd werden kinderen veel meer weggehouden van de dood; je ging niet eens naar oma's begrafenis. Maar door dat geheimzinnige

gedoe kreeg ik juist de meest bizarre fantasieën. Ik denk dat het daar begonnen is. Ik schrijf uitsluitend thrillers en weet eigenlijk niet of ik ook een, pakweg, liefdesroman zou kunnen schrijven. Het voordeel van een thriller is dat ik voortdurend gedwongen word binnen een bepaald kader te blijven. Want er is een moord, een verdwijning, en die moet opgelost worden. Dan kun je niet zomaar in de rondte leuteren: het kader is leidend. Dat vind ik lekker werken en overzichtelijk.

Mijn persoonlijk leven speelt uiteraard ook een rol. *De verbouwing* had ik niet kunnen schrijven zonder dat ikzelf langdurig in die shit had gezeten. Verbouwingen leiden tot scheidingen – ik ben ook gescheiden. Dat vond weer een weg in *Koorts*. Verder ontstaat de plot vanuit observaties, fantasie en research, waarbij ik het gevaar soms bewust opzoek. Op Ibiza ging ik met een paar meiden mee met een man op een boot. Lag daar op zijn bed een ijzeren staaf. Ja, dan slaat mijn fantasie op hol natuurlijk. De dreiging die daarvan uitgaat, en dat je niet van zo'n boot af kunt... Het schrijven over slechte dingen vind ik prettig, je proberen in te leven in de incorrecte gedachten van een sadist is gewoon lekker. Ik lees soms wat *true crime* tussendoor, om nog meer in zo'n slechte geest af te dalen.

Zelf heb ik eigenlijk nooit gewelddadige gedachten gehad naar mensen toe. Behalve nu. Ik zit al bijna een jaar in de herrie van een verbouwing. Ik word er gek van, kan me niet concentreren. *Nieuwe buuren*, ja – de titel van een van mijn boeken. In mijn geval misschien een grappige combinatie, maar inmiddels krijg ik die moordfantasieën dus wél. Ik denk serieus dat mijn volgende boek nog een heel stuk bloediger wordt.™

galeries

Een stem met vertelkracht
cd soul
Sjerdena: The Patchwork
●●●●○

Het openingsnummer van deze debuut-EP van zangeres Sjerdena is een van de mooiste soulnummers in tijden. *Blue Lullaby* opent met een lome, diep echoënde, krakende beat. „In my heart it is cold”, zingt de opkomende Britse zangeres met een stem die beheerst, helder en kleurrijk is. Het is een melancholisch en kalm liedje dat klinkt als de herfst. Het overheersende thema wordt bepaald door een rustig tokkelende gitaar, later aangevuld door strijkers en mooie pianotonen, en een gure wind die waait in de echo's. Het is subtiele, intense elektronische soulmuziek. Sjerdena maakt voortdurend dramatische keuzes in haar zang en grijpt ze de aandacht. In *Turn* wisselt ze sprookjesachtig zacht af met aanzwellende soul; in *Go* worden zang en muziek aan het einde van het nummer steeds kwetsbaarder en kaler. In *4th Stranger* put ze tegelijk uit soul en Britse dansemuziek. Sjerdena toont zich op haar EP in slechts vier nummers een zangeres vol vertelkracht die met haar warme klanken met hier en daar een emotionele trilling, steeds de details van haar muziek weet uit te lichten; van de lichtste pianotoon tot het diepste basgeluid. **Saul van Stapel**

Prettige luiheid
cd pop
The Dandy Warhols: This Machine
●●●●○

„This machine kills fascists”, schreef protestzanger Woody Guthrie in 1943 op zijn gitaar. The Dandy Warhols laten op de hoës van hun achtste album *This Machine* de laatste twee woorden weg. Een modieuze ongeïnteresseerde, door drugs benevelde pose is hun handelsmerk sinds de groep uit Portland, Oregon in 2000 doorbrak met de Vodafone-reclamehit *Bohemian like you*. Twaalf jaar later is hun sound niet wezenlijk veranderd. Groezelige fuzzgitaren en lizjige, tweestemmige zang laten een prettige luiheid over de muziek neerdalen. De verschillen met eerder werk zitten in de randvoorwaarden: de door elkaar tetterende jubeltrompetten in *I am free* of de jengelende sitar in *Don't shoot she cried*. Zanger Courtney Taylor-Taylor veroorlooft zich een halfslachtig experiment in het woordloze *Alternative power to the people*, dat klinkt als de laatste ademtocht van een kapotte vocoder stemvormer. The Dandy Warhols ontkomen aan een al te grote slaperigheid met de pittige ritmes van *Sad vacation* en *Enjoy yourself*. De oorlog gaan ze er niet mee winnen. **Jan Vollaard**

The Dandy Warhols spelen 25 april in de Melkweg, Amsterdam

Boosaardig geïnspireerd
cd kleinkunst
Hoogebom, Marée, Van der Winkel: Niet aaien
●●●●○

Het theatercircuit dat Johan Hoogebom, Bas Marée en Ludo van der Winkel bespelen, is maar klein. De liedjes die ze schrijven, zingen en spelen, zijn nu eenmaal niet naar ieders smaak – grillig, sarcastisch, maar soms ook te nadrukkelijk ironisch en af en toe net iets te veel riekend naar ouderwets studentencabaret. Maar nu de liedjes uit hun huidige theaterprogramma *Niet aaien* op cd staan, valt ook op wat er goed aan is. Zo'n boosaardig nummer over echte mannen bijvoorbeeld: „Het is gewoonweg niet te doen, een echte man te zijn/ als je niet in dienst gezeten hebt”. Of zo'n geïnspireerd chanson over de vonken in de ogen van een geliefde. Opvallend zijn voorts de drie teksten van anderen, die met hoorbare toewijding op muziek werden gezet: het schrijnende *Ben Ali Libi* van Willem Wilminck, het uiterst sardonische *Zondag* van Annie M.G. Schmidt en een tekst die is teruggevonden in de papieren van Ramses Shaffy. Met een echte Shaffy-zin: „Misschien komen we elkaar nog wel eens tegen.” **Henk van Gelder**

Mini-symfonietjes
cd pop
Patrick Watson: Adventures In Your Own Backyard
●●●●○

Ook schoonheid kan vervelen. Dat blijkt bij beluistering van de nieuwe cd van Patrick Watson, *Adventures In Your Own Backyard*. Wie de vorige cd, *Wooden Arms* (2009), nooit heeft gehoord, zal waarschijnlijk voluit genieten van de elegante composities, de mini-symfonietjes, die in subtiliteit tegen elkaar opbiedende snaar- en blaasinstrumenten en de vervluchtigende falset waar Watson zijn teksten mee zingt. Maar wie al eerder kennis nam van de carrière van de Canadese Patrick Watson, en zijn liefde voor Chopin, benadert hier het punt van verzadiging. Dat wil niet zeggen dat er geen bijzondere, van de vorige cd afwijkende momenten op de cd te vinden zijn. Zo heeft de single *Into Giants*, gezongen met zangeres Erika Angell, een directere stijl en is het aan spaghettiwesters herinnerende trompetgeschal dat bruusk inbreekt op het sfeervolle *Lighthouse* op zijn minst verrassend te noemen. **Hester Carvalho**

Patrick Watson treedt op: 21/4 Motel Mozaique, Rotterdam; 28/4 Melkweg, Amsterdam.

m
muziek

‘Je inleven in de gedachten van een sadist is gewoon lekker’